



# FENERBAHÇE

'değişim ve dönüşüm'

Gürdoğan Yurtsever





# FENERBAHÇE

'değişim ve dönüşüm'



"Fenerbahçe: Değişim ve Dönüşüm" adlı bu kitabın bugüne dek Fenerbahçe ile ilgili yazılmış en önemli, en kapsamlı ve en öğretici kitap olduğunu söylemeliyim. Şunu da: Bu kitap, bugüne dek Fenerbahçe'ye ilişkin yazılan kitapların en ciddişi. "Fenerbahçe: Değişim ve Dönüşüm" kendi alanında eşsiz bir kitap. Sadece her Fenerbahçeli için değil, ekonomi ve yönetim alanındaki çalışmalara meraklı herkes için çok değerli bir çalışma.

**Cengiz Çandar**

Yurtsever'in bu son derece ilginç ve aydınlatıcı kitabının Fenerbahçeliler kadar, rakip kulüplere gönül vermiş olanların da ilgisini çekeceğini sanıyorum.

**Dr.Mahfi Eğilmez**

Analitik bakış açısını, taraftarlıkla birleştiren saygı duyulacak bir çalışma.. Her Fenerbahçeli'nin kütüphanesinde bulunması gereken değerli bir eser.

**Altan Tanrıku**

Bu eser, 50 yıl sonra geriye dönüp "Türk futbolu bugünlere nasıl geldi?" sorusuna cevap arandığında dahi bir başvuru kaynağı olma özelliğini sürdürecektir. Yurtsever'in bu kapsamlı çalışmasının sadece Fenerbahçeliler'in değil tüm sporseverlerin kütüphanesinde yer bulması umuduyla.

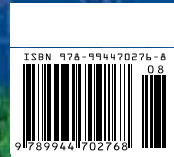
**Uğur Meleke**

Ciddi bir araştırma, analiz ve emeğin ürünü olarak ortaya çıktığı anlaşılan bu kapsamlı çalışma, Fenerbahçe'nin 1980 sonrasındaki dönemine ilişkin çok değerli ve aydınlatıcı bilgiler veriyor. Fenerbahçeliler kadar tüm sporseverlerin kütüphanesinde bulunması gereken eşsiz bir kitap.

**Selçuk Yula**



18TL



**FENERBAHÇE**

'değişim ve  
dönüşüm'

CARETTA SPOR 5  
TORTUGA 7

**FENERBAHÇE**  
“Değişim ve Dönüşüm”

Gürdoğan Yurtsever

Her türlü yayın hakları saklıdır. Bu kitapta yer alan fotoğraf/resim ve metinler Caretta Reklam'ın, yazarın ve fotoğrafçıların/resimleyenlerin izni olmadan kullanılamaz. Kitabın tamamı ya da bir bölümü, ilgili kişilerden izin alınmadan fotokopi dahil, optik, elektronik ya da mekanik herhangi bir yolla kopyalanamaz, çoğaltılamaz, basılamaz, yayımlanamaz.

1. baskı, İstanbul - Ekim 2011  
ISBN 978-9944-702-76-8

Yazan: Gürdoğan Yurtsever  
Yayına Hazırlayan: e. murat yığcı  
Kapak Tasarım: Ömer Cihangir  
Redaktör: Gizem Çiçek  
Sayfa uygulama: Y. Serdar Cenan  
Baskı: Pasifik Ofset Ltd. Şti.

caretta



caretta reklam ve halkla ilişkiler tic. ltd. şti.  
samanyolu sokak, 106 Şişli-İstanbul  
tel: +90 212 230 23 14 faks: +90 212 231 30 13  
www.carettareklam.com www.carettakitap.com  
facebook.com/carettakitapları twitter.com/carettakitap

# FENERBAHÇE

'değişim ve  
dönüşüm'

Gürdoğan Yurtsever

**tortuga** 

**Gürdoğan YURTSEVER**, 1969'da Balıkesir'de doğdu. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden yüksek lisans derecesi aldı. İki bankada, müfettiş ve yönetici olarak görev yaptı. Halen bir bankada üst düzey yönetici olarak görev yapıyor. Türkiye İç Denetim Enstitüsü'nde (TİDE) Başkan Yardımcısı olan Yurtsever, aynı zamanda İç Denetim Dergisi Genel Yayın Yönetmenliği ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürlüğü görevlerini yürütüyor. Yurtsever'in çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanmış yazı ve makaleleri ile *Teftiştten İç Denetime Banka Müfettişliği* (Türkiye Bankalar Birliği, 2009), *Bankacılığımızda İç Kontrol* (Türkiye Bankalar Birliği, 2008) ve *Teftiş Anıları* (Beta Yayınları, 2010) adında üç kitabı bulunuyor. Yurtsever, aynı zamanda futbolun, bir anlamda görünmeyen yüzü olan yönetsel, finansal, ekonomik, hukuksal, sosyolojik ve kültürel boyutlarına yönelik yazılar yazıyor.

# İçindekiler

Sunuş	9
Önsöz	13
<b>I. FENERBAHÇE VE SORUNLAR (1980-1990'lı Yıllar)</b>	<b>23</b>
Zihniyet ve günlük başarı	25
Üye girişinin zorluğu	27
Gruplar	29
Kongreler	33
Ulusal hedefler	34
Plansızlık veya kısa vadeli planlamalar	38
Savurganlık ve transfer şampiyonlukları	40
İstikrarsızlık	44
Üstyapı tercihi ve çelişkiler	48
Tesis fakirliği	51
Gelir yaratamama	51
Bağımlılık	52
Fenerbahçe karşıtlığı ve nefret	55
Sistemsizlik ve kötü kulüp yönetimi	59
Değersizleştirme ve satamamak	62
Yönetilemeyen iletişim ve ilişkiler	64
Etkilenime açıklık	67
Sabırsızlık ve zamansızlık	68
Tahammülsüzlük	70
Futbol ekolü ve tutarsızlıklar	71
Mazeretler ve atalet	72
Efsaneler ve mucizeler	74
Kişisel menfaatler	77
Taraftar davranışları	78
Takım olamamak	80
Fenerbahçelileşmek	83
Başarısızlık	84

<b>II. DEĞİŞİM ve DÖNÜŞÜM (2000’li Yıllar ve Sonrası)</b>	<b>87</b>
Büyüyen ve gelişen Fenerbahçe	87
Fenerbahçe büyüyor	88
Tesisleşme	88
Şirketleşme ve halka açılma	102
Gelir yaratma, artırma ve çeşitlendirme	104
Markalaşma ve Fenerium	109
Taraftar kart	118
Fenerbahçe Televizyonu ve Radyosu	122
Fenercell	123
Diğer faaliyetler	124
Büyüme ve zenginleşme	125
Fenerbahçe gelişiyor	130
Zihniyet değişimi	131
İstikrar	132
Altyapı	135
Yeni hedefler ve “Dünya kulübü olmak”	137
Uzun vadeli planlama	141
Kurumsallaşma	142
Kulüp yönetiminde sistem ve düzen	148
Üye girişinin kolaylaştırılması	149
Grupların etkisizleşmesi	151
Birleşme ve artan güven duygusu	152
Kongre kültürü	153
Azalan dışsal etkilenim	154
Bağımsızlaşma	155
İtibar	156
Taraftar profili ve davranışları	158
Organizeleşen taraftar	160
Çağdaşlaşan seyir ortamı	162
Değer kazandırma	163
Yıldız futbolcu transferleri	164
Satabilmek ile tanışmak	166



Değişen transfer alışkanlıkları	168
Başarının değişen anlamı	172
Olgunlaşma ve normalleşme	173
Artan direnç ve dinamizm	175
Travma atlatabilme yeteneği	176
Amatör branşlara verilen önem	178
Sivil toplum kuruluşu olma misyonu	181
Tarih bilinci ve müze	183
Yüzüncü yıl kutlamaları	186
Başarı	188
Kurumsal başarı	188
Sportif başarı	189
Dönüşüm (Transformasyon)	194

<b>III. NEREDEN NEREYE</b>	<b>197</b>
“Devrim” nitelikli “Evrım” ve değişen kader	197
Fenerbahçe Cumhuriyeti mi?	206
Futbol endüstrisi içinde Fenerbahçe’nin yeri	208
Umutlu başlangıç	214
“Yeni Fenerbahçe”	219
Şike-teşvik soruşturması ve olası etkileri	223

<b>IV. TEMEL KATALİZÖRLER</b>	<b>229</b>
Fenerbahçe taraftarları	230
Sayı ve nitelik	232
Coşku farkı veya fark yaratan coşku	235
Hep destek tam destek felsefesi	240
Müşteri mi?	244
Resmi Fenerbahçeliler dernekleri	250
Diğer Fenerbahçe dernekleri	255
Aziz Yıldırım	261
Üyeler	274

<b>V. DEVAM EDEN BÜYÜME VE GELİŞME</b>	<b>279</b>
Ekonomik büyüme	279
Kurumsallaşma	284
Zihniyet	291
Eğitim	293
Altyapı	295
İletişim yönetimi	298
Karşılıklı sevgiye dönüştürebilmek	299
Stratejik ve etkili iletişim	301
İlişki yönetimi ve medya ile ilişkiler	305
Türk futbolunun sorunlarının çözümünde rol almak	307
<b>Yararlanılan kaynaklar</b>	<b>314</b>

## SUNUŞ

1980 ve 1990'lar, Fenerbahçe ve Fenerbahçeliler için oldukça zor geçen dönemlerdi. Sıkça yapılan teknik direktör ve futbolcu değişimleri, plansız ve yanlış transferler, sabırsızlıklar, paralı başkanlar, yaşanan gruplaşmalar gibi bir çok kişi tarafından ifade edilen çeşitli nedenlerle oluşan istikrarsızlıklar ve başarısızlıklar, olur olmaz takımlardan alınan çok gollü mağlubiyetler, bu kulübe gönül vermiş milyonlarca taraftarı son derece rahatsız ediyor ve üzüyordu. Her yıl büyük hayaller, büyük vaatler ve transfer şampiyonluklarıyla başlayan sezonlar genellikle kısa sürede hüsrana dönüşüyor, arada bir gelen şampiyonluklar ise bu hüsranelerin yarattığı tahribatı gidermekten uzak kalıyordu. Tarihinden ve taraftarından kaynaklanan çok önemli bir potansiyeli bünyesinde barındıran bir kulüp olan Fenerbahçe, hep aynı hataları tekrarlıyor, çıkmazlar içinde sürüklenip duruyor ve kabuğunu bir türlü kıramıyordu. "Ne olacak bu Fenerbahçe'nin hali!" cümlesinin ülkemizdeki en popüler söylemlerden birisi haline gelmesine neden olan bu süreç, Fenerbahçe'nin kurumsal yapısı üzerinde de onarılması güç yaralar açmıştı. Bunun yanı sıra Fenerbahçe'nin 1980-1990'larda yaşadığı bu sorunlar yalnızca Fenerbahçe ve Fenerbahçeliler'e zarar vermemiş, ülkemizin spor ve toplumsal hayatına da önemli zararlar vermiştir.

Fakat, 2000'li yıllarla birlikte Fenerbahçe'yi geçmişte önemli kurumsal ve sportif başarısızlıklara sürükleyen uygulamaların giderek terk edildiğini, sanki "sihirli bir el" değmiş gibi bir çok soruna çözümler üretilmeye başlanıldığını, geçmiş alışkanlıkların hızla değişime uğradığını ifade etmek yanlış olmayacak. Fenerbahçe'de "bir şeyler" olmakta, zihniyet yapısından, kurumsal kimliğine kadar eski dönemlerle kıyaslanmayacak "şaşırtıcı" gelişmeler ve değişimler yaşanmaktadır. Tesisleşme, büyüme, zenginleşme, markalaşma gibi kavramlar bu sürecin anahtar kavramları olmakta, Fenerbahçe kurumsal olarak "büyümekte ve gelişmekte", kendisini sarmalayan sorun yumağından yavaş yavaşta olsa kurtulmakta, sportif başarıları giderek artmaktadır.

Fenerbahçe'nin günümüzde yaşadığı bu süreci anlayabilmenin yolu, öncelikle geçmiş dönemlerde karşı karşıya bulunduğu sorunları tespit edebilmekten geçmektedir. Bu kapsamda bu çalışmada; Fenerbahçe'nin 1980-1990'lı yıllarda içinde bulunduğu sorunlardan hareketle, 2000'li yıllarla birlikte yaşamaya başladığı değişim ve dönüşümün niteliği, boyutu, kapsamı, anlamı, etkileri, sonuçları, riskleri ve katalizörleri ortaya konulmaya çalışılacaktır. Yani, bir anlamda, yakın geçmişten hareketle Fenerbahçe'nin bugününe ve geleceğine ışık tutabilecek nitelikte ve kapsamda bir analiz ortaya koyabilmek hedeflenmiştir.

Çalışmada izlenen "genel yaklaşım" ile ilgili bilgi vermek gerekirse; öncelikle bu kitap, Fenerbahçe'nin tarihini inceleme ve araştırma amacını güden bir çalışma değildir, bir "tarih" kitabı hiç değildir. Yalnızca yakın tarihin ışığında geleceğe yönelik bir pencere açabilme çabasıdır. Bunun yanı sıra, finansal verilere dayalı detaylı değerlendirmelere de yer verilmemiş, yalnızca yeri geldiği zaman çeşitli kaynaklardan elde edilen verilerin belirtilmesiyle yetinilmiştir. Çok çabuk eskijen istatistik bilgileri, mali tablolar, futbolcu isimleri, yönetici isimleri, tarihler gibi bilgilere, genellikle yer verilmemeye, bunun yerine daha genel ifadeler kullanılmaya çalışılmıştır. Bu kitapta, bireysel bakış açısından daha çok "kurumsal" bir bakış açısı vardır ve Fenerbahçe'nin kurumsal olarak ele alınarak değerlendirilmesine, kurumsal yapısını olumlu veya olumsuz etkileyen faktörlerin objektif bir şekilde ortaya konulmasına çalışılmıştır.

Kitapta, günümüzdeki önemi nedeniyle futbol branşına daha fazla yer verilmekle birlikte, Fenerbahçe'nin bir spor kulübü olduğu da hiç bir zaman dikkatlerden uzak tutulmamaya çalışılmıştır. Bu kitabın "ilgi alanı" temel anlamda "saha içi değil, saha dışı"dır. Sportif başarıların bir "neden değil, sonuç" olduğu düşüncesinden hareketle sahadaki sportif başarıların veya başarısızlıkların oluşmasında temel etken olan saha dışı olguların anlaşılabilmesi, incelenmesi ve irdelenmesi hedeflenmiştir. Bu nedenle, spor ve futbolun görünen yüzünden daha çok görünmeyen yüzünü anlama çabası söz konusudur. Ayrıca bu çalışmanın özünde her ne kadar Fenerbahçe olsa da, Türk futbolu ve futbol kültürümüz ile ilgili çeşitli tespit ve değerlendirmelere de yer verilmeye çalışılmıştır.

Kitabın yaklaşık 4 yıllık bir sürecin sonucunda ortaya çıktığını ifade etmem gerekiyor. Bununla birlikte 3 Temmuz 2011 tarihinde başlayan şike-teşvik soruşturması süreci, Fenerbahçe ve Türk futbolu açısından bugüne kadar rastlanmadık ölçüde sonuçlar doğuracak boyut ve önemde görünüyor. Soruşturmada bir çok kulüp ve kişinin adı geçmesine rağmen, en fazla gündemde olan kulübün Fenerbahçe olduğunu ifade etmek yanlış olmayacak. Yazılı ve görsel basında ilgili ilgisiz hemen herkesin bu konuda değerlendirmeleriyle karşılaşmak mümkün. Konunun, adli yargılama boyutu savcılar ve mahkemeler eliyle yürütülürken ayrıca Türkiye Futbol Federasyonu (TFF) talimatları çerçevesinde disiplin yargılaması boyutu bulunmaktadır.

Fenerbahçe, bu çalışmada detaylı olarak belirtildiği şekilde 2000'li yıllardan itibaren tesisleşmeden, yönetim anlayışına kadar kurumsal anlamdaki çok boyutlu başarılar ve yaşadığı değişim ve dönüşüm ile diğer kulüplerden farklı bir noktaya ulaştı. Fenerbahçe'nin bu süreçteki uygulamalarını günümüzde bir çok kulüp takip etmeye, yeni tesisler yapmaya, ürün satışlarını artırmaya çalışıyor. Bu aşamada iddiaların ne kadarının gerçek, ne kadarının gerçek dışı olduğunu bilebilmek mümkün değil. Şike-teşvik iddialarının mahkeme kararıyla kanıtlanması durumunda, Fenerbahçe önemli maddi, manevi ve itibar kayıplarıyla karşılaşabilecek, bu kayıpların telafi edilmesi yıllar alabilecektir.

Bununla birlikte Fenerbahçe'nin 2000'li yıllardan beri yaşadığı önemli kurumsal kazanımlar ve güçlü taraftar desteği dikkate alındığında bu süreçten de en az zararla ve hatta güçlenerek çıkabileceğini ifade etmek yanlış olmayacak. Bu olay Fenerbahçe tarihinin en büyük travması olarak görünmesine rağmen, bu çalışmada detaylı olarak belirtilen kurumsal kazanımların buna imkan verdiğini belirtmek gerekiyor. Fakat, doğru değerlendirme için yargı süreçlerinin tamamlanmasını beklemek ve verilecek kararları görmek gerekmektedir. Bu şekilde bu soruşturmanın Fenerbahçe'ye olan etkilerinin çok daha açık bir şekilde görülmesi ve değerlendirilebilmesi mümkün olacaktır. Kitabın ilgili bölümlerinde bu konudaki objektif değerlendirmelere de yer verilmeye çalışılmıştır.

Kitap, beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Fenerbahçe'nin 1980-1990'lı yıllarda gözlenen sorunları ortaya konulmaya ve irdelenmeye çalışılmış, ikinci bölümde 2000'li yıllardan sonra Fenerbahçe'deki

değişim ve dönüşüm ile bunların yansımaları aktarılmış, üçüncü bölümde değişim ve dönüşüme yönelik daha genel ve bütünsel bir yaklaşımla değerlendirmelere yer verilmiş, dördüncü bölümde Fenerbahçe'nin değişim ve dönüşümündeki temel katalizörler irdelenmiş, beşinci ve son bölümde ise Fenerbahçe'de devam eden büyüme ve gelişme süreci hakkında bazı değerlendirmeler aktarılmaya çalışılmıştır.

Kitapta çeşitli eksiklikler ve yanlışlıklar, cümle kuruluşlarında hatalar olabilir. Bu konuda tabii ki tüm hatalar benimdir ve tüm okuyuculardan özür dilemekle birlikte beklentim hoşgörü olacaktır.

Kitabımı önsözü ile onurlandıran Sayın Cengiz Çandar'a, Sayın Dr. Mahfi Eğilmez'e, Sayın Altan Tanrıkulu'ya, Sayın Uğur Meleke'ye, Sayın Selçuk Yula'ya ve kitabın yayımlanması için her türlü desteği veren adını burada sayamadığım dostlarıma teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Bu kitabı kendilerine yeterince zaman ayıramamış olmama rağmen desteklerini hiç bir zaman esirgemeyen hayattaki en değerli varlıklarım biricik kızım Şimal, biricik oğlum Kuzey ve sevgili eşim Zuhal'e, benim için bugüne kadar her türlü fedakârlığı yapan değerli annem ve babama, Fenerbahçe'yi Fenerbahçe yapan tüm başkan, yönetici, üye, teknik direktör, futbolcu ve taraftarlara yani FENERBAHÇE'ye ve nihayetinde spora, spor boyutuyla bakabilen tüm sporseverlere ithaf ediyorum.

*Gürdoğan YURTSEVER*  
*İstanbul, Ekim 2011*



# ÖNSÖZ

“Fenerbahçe: Değişim ve Dönüşüm” adlı kitap için en başta, bu kitabın bugüne dek Fenerbahçe ile ilgili yazılmış en önemli, en kapsamlı ve en öğretici kitap olduğunu söylemeliyim. Şunu da ekleyeyim: Bu kitap, bugüne dek Fenerbahçe’ye ilişkin yazılan kitapların en ciddisi.

Ciddi bir araştırma ve büyük emek eseri. Kitap dikkatle okunduğunda Fenerbahçe ile ilgisinin ötesinde, pekala ekonomi alanında yapılmış bir çalışma olarak da düşünülebilir, bir kurum araştırması olarak da. Ekonomi ile sosyoloji arasında bu kitap üzerinden bağlantı da kurulabilir. Tabii, spor ve özellikle futbol ile ekonomi, sosyoloji ve hatta siyaset arasındaki bağlantının ipuçları yakalanabilir.

Bu kitabı özellikle anlamlı kılan 2011’de yayımlanacak olması. Bu tarih, Fenerbahçe’nin futbol, basketbol ve voleybol gibi ana takım spor branşlarının tümünde –kadın basketbol ve voleybol takımları ile birlikte- beş şampiyonluk elde ederek görkemli bir başarıya damga vurmuş olmasını ama aynı zamanda kulüp başkanı ve yönetim kurulu üyeleri ve yetkililerinin bir bölümünün 3 Temmuz 2011’de başlayan soruşturma sonucu tutuklanmaları ve futbol takımının Avrupa Şampiyonlar Ligi’ne katılmaktan menedilmesiyle tarihinin en büyük travmasına maruz kalmış olmasını ifade ediyor.

Kitap çalışması ve yazımı, söz konusu bu dramatik gelişmenin çok öncesine dayanmakla birlikte, içeriği olan-bitenin anlaşılmasını çok kolaylaştırıyor ve anlamlı kılıyor.

“Fenerbahçe: Değişim ve Dönüşüm”, Fenerbahçe’nin 2000’lerle başlattığı yönetim çizgisinde ve anlayışında sapma olmaması halinde, büyüme ve gelişme yolunda devam etmesinin engellenemezliğinin de ipuçlarını yeterince sağlıyor.

Bir ilginç not da düşmeliyim; kitap metnini yayına girmeden önce okurken, Gürdoğan Yurtsever’in Fenerbahçeli olup olmadığını da tam anlayamadım doğrusu. Fenerbahçeli olabilir de, olmayabilir de. Konusuna bilimsel bir çalışmanın zorunlu kıldığı bir mesafeyle yaklaştığı kitabın her satırında kendisini ortaya koyuyor. Bu da kitabın bilimsel ciddiyeti ve değerini artırıyor.

“Fenerbahçe: Değişim ve Dönüşüm” kendi alanında eşsiz bir kitap. Sadece her Fenerbahçeli için değil, ekonomi ve yönetim alanındaki çalışmalara meraklı herkes için çok değerli bir çalışma.

Ama özellikle Fenerbahçelilerin okumasında sonsuz yarar var. Kendilerini ve dünyada hiçbir başka kulüple karşılaştırılmayacak biçimde gönül verdikleri Fenerbahçe’lerini daha iyi tanımaları için...

*Cengiz Çandar*

# ÖNSÖZ

Bu kitabın ilk müsveddesini hızlıca okuduğumda çok beğenmiştim. Kitap o haliyle şimdi basıma giren halinin iki katı kadar büyüklükteydi. Gürdoğan Yurtsever'in Fenerbahçe ve Türk futbolu üzerine yaptığı analizler çok yerinde ve etkileyici saptamalara dayanıyordu. Zaman içinde Yurtsever kitabı küçülterek bugünkü boyutuna indirdi ve okumam için müsveddesini tekrar gönderdi. Özellikle şike iddia ve soruşturmalarının gündemde olduğu bugünlerde Fenerbahçe'ye karşı oluşan tavırların nereden kaynaklandığını anlamaya çalıştığım bir dönemde kitabı bir kez daha okuyunca kafamda takılı kalan birçok şey de gün yüzüne çıktı. Örneğin anti Fenerbahçeliliğin nasıl doğup geliştiği, medyada eskiden var olan Fenerbahçe desteğinin niçin kösteğe dönüştüğü gibi konular daha bir yerli yerine oturdu.

Kitapta Fenerbahçe'nin gelişimine ek olarak taraftarlarının ve yönetimin durumu da ayrıntılı olarak analiz ediliyor. Başarılar kadar, eksikler, yanlışlar da ortaya konuluyor. Fenerbahçe'nin son dönemde içine düştüğü sıkıntılı durumla ilgili olarak da tarafsız değerlendirmeler yapıyor Yurtsever.

Fenerbahçe, Türkiye'nin en önde gelen sivil toplum kuruluşlarından birisidir. Kitapta bununla ilgili önemli saptamalar yer alıyor. Belirli gruplar dışında genel olarak değerlendirirsek Türkiye'de kulübünü Fenerbahçe taraftarı kadar seven bir taraftar kitlesi olduğunu sanmıyorum. Bunu li-

sanslı Fenerbahçe ürünü satışlarından izlemek mümkündür. O nedenle Fenerbahçe bu sıkıntılı durumu gerçekten büyük olan taraftarının desteğiyle aşacaktır diye düşünüyorum. Yeter ki yönetim taraftarı doğru anlasın ve doğru yönlendirebilsin.

Yurtsever'in bu son derece ilginç ve aydınlatıcı kitabının Fenerbahçeliler kadar, rakip kulüplere gönül vermiş olanların da ilgisini çekeceğini sanıyorum.

*Dr. Mahfi Eğilmez*

# ÖNSÖZ

Futbol sihirli bir oyun, büyük bir tutku..

Çoğumuz büyülenmiş gibi duruyor televizyon karşısında.. Kimi statları ilahi bir yer gibi görüyor.. Ve bu oyunun en güzel yönlerinden biri taraftarlık duygusu olsa gerek..

Yalın, basit, en saf haliyle yaşadığınız zaman sevginin ötesinde, bir aşk sanki..

Fenerbahçe bu ülkenin en önemli kulüplerinden biri.. Taraftarıyla, seveniyle, sevmeyeniyle, her adımı büyük bir olay olan dev bir camia..

Bu kitapta, Fenerbahçeliliğin çok farklı alanları da etkilediğini gördüm.. Analitik bakış açısını, taraftarlıkla birleştiren saygı duyulacak bir çalışma..

Her Fenerbahçeli'nin kütüphanesinde bulunması gereken değerli bir eser..

*Altan Tanrıkulu*





# ÖNSÖZ

Herhalde bu ülkede konuşulma/okunma ya da konuşma/yazma oranı en düşük olan alan futboldur... 6 yıldır önümde birtakım eskizler, bilgisayarımda bir sürü yarım makale olduğu halde bunları hayalimdeki kitaba dönüştürememiş birisi olarak ben de kendimi bu konuda ciddi biçimde suçlu hissedendenim. O yüzden benden bu önsöz istendiğinde aslında biraz tereddüt ettim, üçüncü defa bir kitaba önsöz yazıyor olmama rağmen hâlâ kendi kitabımı elime alamamış olmanın üzüntüsüne rağmen bu teklifi kabul etmek zorunda kaldım. Çünkü Türk futbol edebiyatına katılacak her esere sınırsız destek olmalıyız; her kitabın başımızın üstünde, kütüphanemizin en müstesna yerinde alanı olmalı.

Üstelik de bu elinizde tuttuğunuz eser, herhangi bir kitap değil; benim gözlemlerime göre ciddi bir emeğin, çok yoğun bir araştırma/çalışmanın ürünü. Türk futbolundaki ekonomik dönüşüm yılarının, 90'ların ve 21'inci yüzyılın ilk on senesinin doğru okunabilmesi için muhakkak bu tavrın lokomotifi Fenerbahçe Kulübü de eksiksiz irdelenmeli. Bu eser, 50 yıl sonra geriye dönüp "Türk futbolu bugünlere nasıl geldi?" sorusuna cevap arandığında dahi bir başvuru kaynağı olma özelliğini sürdürecektir.

2010'larda doğan çocukların belki kulüplerdeki amigo etkinliğinden, bedava dağıtılan biletlerden, paralı başkanlardan, un fabrikalarında yapılan transferlerden haberleri bile olmayacak. İşte onları geçmişle yüzleştirme özelliği de taşıyacak, bu kitap...

Yurtsever'in bu kapsamlı çalışmasının sadece Fenerbahçeliler'in değil tüm sporseverlerin kütüphanesinde yer bulması umuduyla.

*Uğur Meleke*



# ÖNSÖZ

Fenerbahçe’de futbol oynadığım dönemlerle şimdiki dönemleri kıyasladığımda muazzam boyutta farklılıkların bulunduğunu belirtmem gerekiyor. O dönemlerde diğer büyük kulüplere göre tesisleri en az olan kulüp Fenerbahçe’ydi. Antrenman yaptığımız Dereağzı tesisleri ve stadyumdaki şartları günümüzle kıyaslamak dahi mümkün değil. Kulüp, kongre üyeleri ve basın mensupları tarafından kolayca yönlendirilebiliyordu. Kulübün gelirleri yeterli olmadığı için hep paralı başkan ve yöneticiler peşinde koşulur, onların vereceği paralarla kulüp işleri yürütülmeye çalışılırdı. Gruplar bu yıllarda çok güçlüydü. Heryıl teknik direktörler değişiyor, onlarca futbolcu gelip gidiyordu. Bu nedenle Fenerbahçe, uzun yıllar boyunca istikrar yakalayamadı.

Fakat, 2000 yılından sonra Fenerbahçe’de tesisleşmeden başlayarak çok önemli bir değişimin yaşandığı herkesin kabul ettiği bir gerçek. Fenerbahçe, 90 yılda sahip olamadığı tesislerin kat kat üzerinde tesislere bu kadar kısa bir sürede sahip oldu. Fenerbahçe logolu forma ve ürün satışlarını yapan Fenerium bugün diğer kulüplerin gıpta ettiği ve Fenerbahçe’ye her yıl çok önemli gelir kazandıran bir hale dönüştü. Televizyon, Fenercell, Taraftar Kart gibi projeler, sponsorluklar Fenerbahçe’nin gelirlerini geçmişe göre kat kat artırdı. Fenerbahçe’de geçmişte görülen gruplaşma yeri ne, artık bir birliğin hakim olduğu açıkça görülüyor.

Bu değişimde Fenerbahçe taraftarlarının g¼c¼n¼n yanısıra, Başkan Aziz Yıldırım'ın ve diğer y¼netim kurulu ¼yelerinin b¼y¼k payı bulunuyor. Fenerbahçe taraftarları, her zaman olduğu gibi, son d¼nemde yaşanan gelişmelerde de kul¼be desteklerini arttırarak bir kez daha ne kadar ¼nemli bir g¼c¼ olduklarını g¼sterdiler.

G¼rdoęan Yurtsever tarafından kaleme alınan "Fenerbahçe: Değişim ve D¼n¼ř¼m" adlı kitap, 1980-90'lı yıllarda Fenerbahçe'nin karşı karşıya bulunduğu sorunlardan hareketle, 2000'li yıllardan sonra yaşanan b¼y¼k değişim ve d¼n¼ř¼m¼ t¼m boyutlarıyla ortaya koyuyor. Ciddi bir araştırma, analiz ve emeğin ¼r¼n¼ olarak ortaya çıktığı anlaşılan bu kapsamlı alışma, Fenerbahçe'nin 1980 sonrasındaki d¼nemine ilişkin çok değerli ve aydınlatıcı bilgiler veriyor. Fenerbahçeliler kadar t¼m sporseverlerin k¼t¼phanesinde bulunması gereken eşsiz bir kitap.

*Selçuk Yula*